

PROGRAM FÖR FRIVILLIGT BIOTOPSKYDD

Dnr: ÅLR 2023/3078

Datum: 16.5.2025

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

Bakgrund och ändamål:

Den grundläggande målsättningen med programmet är att skydda värdefull natur på Åland. Utöver detta program finns även intrångsersättning eller att landskapet löser in området för att inrätta naturreservat som alternativ för markägare som är intresserade av att skydda sin mark.

Många ekologiska värden i skoglig miljö är lagskyddade, men det finns skogliga miljöer med stora ekologiska värden, antingen i sig själva eller i en helhet, som inte är lagskyddade. Avsikten är att markägare genom detta program frivilligt ska kunna freda specifika naturtyper i skogsmiljö som inte omfattas av lagstadgat skydd enligt landskapslag (1998:82) om naturvård (härefter naturvårdslagen) eller landskapslag (1998:83) om skogsvård (härefter skogsvårdslagen). Markägaren får behålla äganderätten till marken, men för en viss tid skydda området från åtgärder som försämrar livsmiljöns naturvärden mot en ekonomisk ersättning.

I den åländska naturvårds- och skogsvårdslagarna finns ett 20-tal särskilt skyddsvärda eller hänsynskrävande biotoper, vars särart och betydelse inte får äventyras. Enligt den inventering som gjordes 2001–2003 omfattade dessa biotoper en areal av drygt 1 000 hektar, varav trädfattiga mossar och myrar utgjorde ca 70 % av arealen. I denna areal ingår bland annat inte stränder eller träd på bergimpediment som är skyddade genom skogsvårdslagen. Skogsvårdslagen omfattar dock bara begränsningar av skogsbruksåtgärder och hindrar inte ändring av markanvändningen. Sedan 1 november 2023 har Åland en ny landskapsförordning (2023:88) om naturvård som säkerställer skydd för ett flertal av de biotoper som tidigare endast skyddades mot skogsbruksåtgärder.

Det finns ett behov av att skydda mer natur såväl lokalt som på nationell och europeisk nivå. I Finland finns sedan tidigare skogsbrukets miljöstöd samt bland annat Metso- och Helmiprogrammen som baserar sig på frivilliga åtaganden. EU-kommissionen lade i maj 2020 fram sin strategi för biologisk mångfald för 2030, den s.k. "Biodiversitetsstrategin" (COM(2020) 380 final). Målsättningen är att rättsligt skydda minst 30 % av EU:s landyta och 30 % av havsområdena till 2030. Av dessa arealer ska en tredjedel vara strikt skyddade. Även EU:s skogsstrategi för 2030 (COM(2021) 572 final) lyfter behovet av ett ökat skogsskydd och nämner bland annat det finska Metsoprogrammet som ett gott exempel.

I det åländska skogsprogrammet SkogsÅland2027 är en av målsättningarna att utveckla ett stödsystem för bevarande av de mest hotade livsmiljöerna inom skogar och detta stöder även målsättningarna i Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland (Strategiskt utvecklingsmål 4 och 5).

I Ålands budget för 2024 fanns 100 000 euro anslaget för ett program för frivilligt skydd av skog och sammanlagt 80 hektar skyddades med detta anslag. För 2025 finns ett anslag på 100 000 euro för samma ändamål.

De minimis-stöd:

Ett stöd för frivilligt biotopskydd omfattas av reglerna om statligt stöd och måste antingen notifieras eller hanteras inom ramen för exempelvis kommissionens förordning

(EU) nr 2023/2831 om tillämpning av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse, den s.k. de minimisförordningen. En notifieringsprocess är tidskrävande och utgången är oklar, medan de minimisregelverket ger en större flexibilitet och en mindre administrativ börda.

Detta innebär att det totala beloppet av alla de minimisstöd som ett företag erhållit inte överskrider 300 000 euro under en period av tre beskattningsår (innevarande och de två föregående beskattningsåren). Treårsperioden börjar det beskattningsår (kalenderår) då myndigheten för första gången har beviljat företaget stöd, dagen för utbetalningen av stödet har ingen betydelse. Eftersom definitionen av de minimisstöd är ett begrepp som rör sig i tiden, kan det bli plats i "de minimiskvoten" årligen beroende på tidpunkten för beviljandet av stödet.

Företag definieras i den Europeiska kommissionens förordning (EU) 702/2014 (bilaga 1) som "varje enhet, oberoende av juridisk form, som bedriver en ekonomisk verksamhet". Vidare stadgas att "som företag anses således sådana enheter som utövar ett hantverk eller annan verksamhet enskilt eller inom familjen, personsammanslutningar eller föreningar som bedriver en regelbunden ekonomisk verksamhet". Detta innebär att enskilda skogsägare som bedriver ekonomisk verksamhet ska betraktas som företag i detta sammanhang.

De minimisförordningen gäller statligt stöd till företag inom alla sektorer med undantag för följande:

- a) Stöd till företag som är verksamma inom primärproduktion av fiskeri- och vattenbruksprodukter.
- b) Stöd till företag som är verksamma inom bearbetning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter, när stödbeloppet fastställs på grundval av priset på eller mängden av produkter som köps in eller släpps ut på marknaden.
- c) Stöd till företag som är verksamma inom primärproduktion av jordbruksprodukter.
- d) Stöd till företag som är verksamma inom bearbetning och saluföring av jordbruksprodukter, i ett av följande fall:
 - I. Om stödbeloppet fastställs på grundval av priset på eller mängden sådana produkter som köps från primärproducenter eller släpps ut på marknaden av de berörda företagen.
 - II. Om en förutsättning för stödet är att det helt eller delvis överförs till primärproducenter.
- e) Stöd som beviljas exportrelaterad verksamhet med inriktning på tredjeländer eller medlemsstater, det vill säga stöd som är direkt knutet till exporterade volymer, till upprättandet eller driften av ett distributionsnät eller till andra löpande utgifter som har samband med exportverksamhet.
- f) Stöd som är avhängigt av att inhemska produkter och tjänster används framför importerade varor och tjänster.

Om ett företag är verksamt inom de sektorer som avses ovan och även är verksamt inom en eller flera sektorer eller bedriver annan verksamhet som omfattas av tillämpningsområdet, kan ett de minimis stöd beviljas under förutsättning att åtskillnad mellan verksamheterna och uppdelning av kostnaderna sker så att verksamheterna

inom de sektorer som undantas från tillämpningsområdet inte omfattas av stödet.

För att kunna hantera stödet inom ramen för de minimis bör avtalsperioden normalt inte vara längre än de minimis förordningens giltighetstid för att säkerställa att det totala stödbeloppet inte överstiger stödtaket för treårsperioden. Så korta avtalsperioder är dock inte anpassade för den typ av stödåtgärder som biotopskyddet utgör. Skogsekosystem är komplexa och naturliga förändringar sker långsamt. Många arter är beroende av kontinuitet och förlust av biologisk mångfald kan inte återskapas snabbt. Ur ett naturvårdsmässigt perspektiv är långa avtalsperioder att föredra då naturvärdena i skyddade områden ökar över tid. Landskapsregeringen har efter möte med EU-kommissionen beslutat sig för att bevilja 10-åriga fredningsavtal inom ramen för de minimisstöd eftersom det bedöms handla om så små belopp per skogsägare att det inte finns någon risk att stödtaket för treårsperioden kommer att överskridas. Ur naturvårdssynpunkt skulle längre avtalsperioder vara att föredra, men detta är inte möjligt enligt statsstödsregelverket. Detta program utgör därför en avvägning mellan naturvård och statsstödsreglerna.

Stödmottagare: Markägare (både fysiska och juridiska personer) som äger skogsbruksmark på Åland. Kommunal- eller landskapsägd mark omfattas inte av stödprogrammet.

Stödform: Ersättningen beviljas i form av stöd (bidrag) för fredning av avsedd livsmiljö för en bestämd tid (10 år). Ersättningen utbetalas som ett engångsbelopp för hela avtalsperioden vid avtalsperiodens början. Nivån på ersättningen per hektar är inte föremål för förhandling, men områdets gränser kan diskuteras beroende på behovet ur naturvårdssynpunkt.

Stödet beviljas i enlighet med bestämmelserna om stöd av mindre betydelse (de minimis) som avses i den vid varje tidpunkt gällande EU förordning om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse. Stödet beviljas vidare med stöd av bestämmelserna om understöd i 11 § landskapslagen (1988:50) om lån, räntestöd och understöd ur landskapets medel samt om landskapsgaranti.

Stödnivå: Stödet beräknas genom att multiplicera skyddsområdets areal med virkesförrådet (m^3/ha) och med senast bestämda medelrotpris för landskapet Åland delat med tre.

Naturresursinstitutet (Luke) beräknar årligen det aritmetiska medeltalet för medelrotpriset per kubikmeter virke i landskapet Åland under de tre närmast föregående åren.

Virkesförrådet per hektar bestäms utgående från den digitala skogsdata som framställts genom fjärranalys och som landskapsregeringen tillhandahåller.

Exempel:

Ett skogsområde på 1,8 hektar har ett virkesförråd på 220 m³/ha. Medelrotpriset är för närvarande 20,74 €/m³.

Stödet blir: (1,8 ha x 220 m³/ha x 20,74 €/m³) / 3 = 2737,68 €

Minsta belopp för att avtal ska ingås är 500 euro.

Avtalstid: Fredningsavtalen är i kraft i 10 år från avtalets undertecknande. Detta gäller även om området helt eller delvis överläts till en ny ägare.

Allmänna krav: Enskilt område för vilket stöd söks bör omfatta minst 0,5 hektar. Området behöver inte vara en hel fastighet utan kan omfatta enbart en del av fastighet. Områden som är fristående från varandra bör ansökas om skilt. Området ska vara sådant att det kan nås via land.

Livsmiljöer: Följande livsmiljöer samt dess närmiljö, förutom till de delar som redan är skyddade i lag, omfattas av detta program:

- Sanka skogsområden
- Barrskogar med hög artrikedom
- Lövskogar med hög artrikedom
- Blandskogar med hög artrikedom
- Områden i direkt närhet till skyddade biotoper och arter

Närmare beskrivning av dessa livsmiljöer finns i [bilaga 1](#).

Ålands landskapsregering utförde 2024 en storskalig inventering av lagskyddade skogsbiotoper. De biotoperna som identifierades i samband med inventeringen har inte avgränsats av Ålands landskapsregering, varför en del av dessa kan komma att avgränsas i samband med att objekt besöks inom ramen för detta projekt.

Övriga villkor: Ett avtal om tidsbundet skydd upprättas mellan landskapsregeringen och markägaren. Exempel på avtal bifogas, [bilaga 2](#).

Området ska lämnas orört under den tid som avtalet är i kraft. I vissa fall kan dock skötselåtgärder tillåtas som inte påverkar områdets skyddsvärde negativt. Sådana åtgärder ska på förhand godkännas av landskapsregeringen. Betesdjur kan i undantagsfall tillåtas om det gynnar biotopens naturvärde. Om detta avtalas skilt i varje enskilt fall.

Landskapsregeringen har rätt att märka ut skyddsområdets gränser i fält samt att kontinuerligt besöka området och granska att det sköts i enlighet med avtal. Området kan med markägarens medgivande även märkas ut med skylt. Jakt är normalt tillåten i skyddsområdet, dock får inte anordningar som exempelvis skjuttorn eller rastplatser uppföras.

Sökanden får inte under avtalstiden beviljas annan typ av offentligt stöd för samma område (exempelvis betesstöd).

Ansökan:

Markägaren ska ansöka om att freda avsedd livsmiljö i enlighet med detta program. Ansökan om stöd görs till landskapsregeringen på en av landskapsregeringen fastställd blankett, eller på den elektroniska tjänsten på landskapsregeringens hemsida.

I ansökan ska följande ingå:

- 1) Sökandes (*markägarens/markägarnas*) namn, adress, kontaktuppgifter, kontouppgifter och FO-nummer eller om sådant saknas personsignum,
- 2) fastighetens fullständiga fastighetsbeteckning,
- 3) vilken typ av livsmiljö man önskar skydda samt en redogörelse över specifika skyddsvärden på området,
- 4) bifogade bilder som visar området samt dess naturvärden,
- 5) skyddsområdets areal,
- 6) platsen för föreslaget skyddsområde utmärkt på en grundkarta,
- 7) en försäkran om att sökanden inte erhållit annat offentligt stöd för samma område samt
- 8) de stöd av mindre betydelse som sökanden har mottagit för företaget under de två föregående beskattningsåren och det innevarande beskattningsåret.

Om det behövs för prövning av ansökan kan landskapsregeringen begära att ansökan kompletteras med uppgifter eller utredningar utöver det som anges ovan.

Alla inlämnade ansökningar ska vara kompletta med bilder som visar områdets naturvärden, beskrivning av områdets naturvärde samt karta som tydligt avgränsar det område som avses skyddas. **Landskapsregeringen kan avslå en ansökan om den bedöms som bristfällig.**

Ansökningstid:

Ansökan om stöd ska lämnas in under den ansökningstid som anges på Ålands landskapsregerings hemsida. Landskapsregeringen kan besluta att utlysa en ny ansökningsperiod i händelse av att de anslagna medlen för skyddsprogrammet inte gått åt.

Urvalsprocess:

Det årliga budgetanslaget avgör hur mycket stöd som kan beviljas och därmed hur många områden som kan skyddas och hur stora arealer som kan skyddas. Eftersom tillgången till budgetmedel är begränsad kommer landskapsregeringen att göra prioriteringar bland de ansökningar om stöd som inlämnas. Vid urvalet avser landskapsregeringen att prioritera områden med följande egenskaper (ej rangordnade):

- Områden som ligger i nära anslutning till befintliga skyddade områden (exempelvis naturreservat, lagskyddade biotoper eller områden som tidigare fredats inom ramen för detta program)
- Områden där det i närområdet bedrivs ett aktivt skogsbruk eller annan verksamhet och det kan anses föreligga ett högre behov av skydd för att behålla kontinuitet och motverka fragmentering av natur

- Områden med hög biodiversitet eller unika särdrag
- Områden med betydande inverkan på vattenmiljön

I det fall att budgeterade medel inte räcker till de i ansökan föreslagna områdets areal kan landskapsregeringen föreslå att en mindre areal skyddas för att stödbeloppet ska rymmas inom budgeterade medel. I det fall att tillgängliga budgetmedel inte räcker till kommer kvarvarande ansökningar att avslås.

Beviljande av stöd: Beslut om beviljande av stöd fattas så fort landskapsregeringen har besökt området på plats, utfört värdering och sökanden accepterat värderingen.

Avtal: Efter att beslut om beviljande av stöd fattats undertecknar båda parter ett avtal i två exemplar om de ansvar, skyldigheter och villkor som båda parter har enligt detta program och enligt särskild överenskommelse.

Stödutbetalning: Stöd utbetalas som ett engångsbelopp för hela avtalsperioden senast 30 dagar efter att avtal tecknats.

Avtalsuppsägning: Landskapsregeringen kan bryta avtalet om Landskapsregeringen och markägaren kommer överens om att under avtalsperioden inrätta området till naturreservat.

Markägaren kan inte säga upp ingånget avtal.

Återkrav: Landskapsregeringen kan i enlighet med 17 § landskapslagen (1988:50) om lån, räntestöd och understöd ur landskapets medel samt om landskapsgaranti, besluta att ett stöd helt eller delvis omedelbart ska återbetalas

- 1) om felaktiga uppgifter lämnats eller omständigheter som inverkat på beslutet om beviljande av stöd hemlighållits,
- 2) om stödvillkoren i övrigt inte har iakttagits, samt
- 3) om förutsättningarna för beviljande av stödet väsentligt har förändrats

Landskapsregeringen kan besluta att ränta ska erläggas på det stödbelopp som ska återbetalas samt fastställa den tidpunkt från vilken ränta utgår.

Varaktighet: Detta program ersätter tidigare program antaget med beslut S424E29 nr 53 den 30 april 2024 och är i kraft tills vidare.

Tillsyn: Landskapsregeringen utövar tillsyn enligt detta program enligt beslut taget i ÅLR 2023/3078.

Besvär: Besvär över lagligheten av landskapsregeringens beslut får i enlighet med 25 § självstyrelselagen (1991:71) för Åland anföras hos Högsta förvaltningsdomstolen.

Rättsgrund: Självstyrelselag (1991:71) för Åland

Landskapslag (1988:50) om lån, räntestöd och understöd ur landskapets medel samt om landskapsgaranti

Kommissionens förordning (EU) nr 2023/2831, av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse

Landskapslag (1998:82) och landskapsförordning (2023:88) om naturvård

Landskapslag (1998:83) och landskapsförordning (1998:86) om skogsvård

Förslag till Ålands budget för år 2025

Källor:

Naturvårdsverket: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/skyddad-natur/skyddad-natur-i-siffror/>

Forststyrelsen: <https://www.metsa.fi/sv/jord-och-vatten/skyddsomraden/areal-av-skyddsomraden/>